

СТАНОВИЩЕ

за предложените от гл. ас. д-р Цветелина Василева Цветкова материали във връзка с участието ѝ в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ в специалност „Филмов и телевизионен звук“ от направление 8. 4. „Театрално и филмово изкуство“ на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“

Запознах се с материалите, представени от д-р Цветелина Цветкова за участие в конкурса за заемане на академична длъжност „доцент“. Това са три филма, по които тя е работила като звукорежисьор – „Блаженият“ /2020/, реж. Станимир Трифонов, „Сбогом, Джони“ /2020/, реж. Константин Буров и документалният филм на Стефан Командарев „Живот от живота“ /2021/. Имам привилегията да познавам Цветелина Цветкова много отдавна. Наблюдавала съм развитието ѝ като изграден професионалист, който работи с много всеотдайност и търпение, за да се постигне най-добрата и въздействаща звукова среда във филмите, с които е ангажирана. Това, което залага монтажът като сюжетно развитие и логика на разказа, се завършва и оформя като окончателна емоция от решенията на звукорежисьора. Симбиозата между звук и картина е определяща за постигането на вълнуващ филм.

Понякога работата по звука в постпродукцията е изключително затруднена, поради лошо записана аудиограма по време на снимки, или дори от липсваща такава. Особено, когато става дума за документален филм и нахсинхронът при него е невъзможен. Такъв е случаят с филма “Живот от живота“. Той проследява съдбите на хора, очакващи трансплантация – един изключително болезнен проблем в България. Във филма са уловени драматични ситуации, случили се в различни болници. В някои от тях е невъзможно присъствието на звукорежисьор по време на снимките, както се е случило например при донорската ситуация, в която трябва да пресадят сърце на младото момче Йордан. Там екипът на филма е извикан в последния момент. Трябвало е да се реагира на секундата и да се тръгне към болницата, за да се улови уникалността на случващото се. Става така, че звукорежисьорът не успява да се присъедини към колегите си навреме. По-

късно, при постпродукцията, на Цветелина Цветкова се пада задачата да изгради липсващата атмосфера. Тя комбинира контролния звук от камерата с допълнително записани атмосфери с амбисонкис микрофон и така постига плътност и автентичност на звуковата картина. В същия филм Цветелина Цветкова приема предизвикателството да изгради многоканална звукова среда, която придава допълнителен обем и усещане за пространственост. Като паралелна сюжетна линия в „Живот от живота“ присъстват сцени с рисуване на калкан. Целта на това рисуване е организиране на кампания за подкрепа на донорството. В тези сцени монтажните фрази от улицата са решени звуково с остри и агресивни преходи между кадрите. Това решение контрастира с атмосферите на тишина и уединение в болницата и този контраст помага на зрителя да усети разликата между живота, изпълващ градските улици, и живота в болничните стаи. Същото като замисъл решение, само че в обратен порядък, Цветелина Цветкова прилага в друг случай. В сцената, в която един от пациентите, Ангел, е на хемодиализа, помещението е огромно, има много хора, чуват се апарати, които работят, общо оживление, натраплив шум. Контрапунктът този път идва с показването на летището. Разбираме, че Неделчо и баща му заминават за Франция за трансплантация на бъбрек. Тук атмосферата е тиха, приглушена. Тишината е изпълнена с очакване какво ще се случи, ще бъде ли успешна тази трансплантация след 15 години чакане. Използването на подобни звукови контрасти помага да усетим болката на хората, напрежението, породено от надеждата да продължат живота си. Музиката във филма присъства тихо, бих казала съкровено. Решението, което Цветелина Цветкова е взела в този случай, е правилно. Според мен, то позволява да се вгледаш в героите и да съпреживяваш през цялото време с тях.

Във филма „Блаженият“, на фона на реалните исторически събития от първата половина на 20-ти век, се разказва нелеката съдба на странно момче, с богата душа и крехка чувствителност. В последните годините става все по-трудно по време на снимки да се запише автентична звукова атмосфера за филм, чието действие се развива назад във времето, в епоха, когато хората са се придвижвали с коне и файтони, а автомобилите са били екзотична рядкост. Все ще се чуе нещо, което да подскаже за днешния ден – я прелитащ самолет, я съвременни градски звуци, я тътен от превозни средства. Като понякога, в зависимост от избора на локацията, колите преминават на метри от актьорите. Това е сериозен проблем в работата на звукорежисьора. На Цветелина Цветкова ѝ се е

наложило да подмени почти изцяло атмосферите в „Блаженият“, за да се получи максимална достоверност. Задача трудна и предизвикателна, с която тя се е справила отлично. Във филма драматургично са заложили видения на главният персонаж Боби, които го съпътстват от дете до пораснал мъж. Той има дарбата да вижда определени събития, преди те да се случат. В подобни визиони е изключително важно звуковото решение. Цветелина Цветкова е избрала да изчисти звуковата среда и да остави само един доминантен звук – този от крачките на бащата. Това са последните крачки, които той извървява, преди да бъде блъснат от трамвай и да загине. Тези крачки се открояват релефно върху дискретния фон на музиката. Боби има видения и за предстоящата война. В едно от тях има срутване на огромна сграда. Първия път ние не чуваме реалния звук, но когато видим този кадър повторно, звукът внезапно и шумът от срутването е много въздействащ, заедно със рева на самолетите и падащите бомби. Някои от историческите събития са показани чрез архивни кадри. Самите архиви нямат синхронен звук. За нуждите на филма е трябвало те да бъдат озвучени допълнително. Решението е правилно, но рисковано. То трябва да бъде проведено внимателно, с точно избрани атмосфери, отговарящи на епохата. Иначе ефектът би бил фалшив и бутафорен. Цветелина Цветкова се е справила и с тази задача – успяла е да изгради впечатляваща достоверност и въздействие. Благодарение на нея, архивните кадри сякаш оживяват и ние почти физически усещаме ужаса на бомбардировките и войната, преминаването на танковете и възгласите на хората. Всички звукови ефекти във филма са много релефни и присъстват пълноценно, създавайки точната атмосфера на сцената. Бих искала да отбележа момента, в който Боби се опитва да създаде своето чудодейно лекарство. При него атмосферата е съставена от звън на колби, от течност, която се смесва, за да се стигне до клечката кибрит и внезапното лумване на огъня по невнимание. Резкият звуков акцент придава особена магичност на сцената. Силно впечатление ми направи още едно звуково решение в този филм. Става дума за момента, в който Боби предчувства смъртта на чичо Петко. Той обръща глава и поглежда настрани, сякаш вижда нещо. Следват два кадъра от мястото, където ще бъде убит чичо Петко. Чува се три изстрела. Първият е върху кадъра на самия Боби. Другите два ги чуваме на фона на лобното място. Така убийството е показано звуково, а не визуално. И така е по-интересно и оригинално.

Най-магичният момент в „Блаженият“, е моментът, в който на Боби му се привижда баща му. Сцената е изградена като синтез между реално и въображаемо действие. В реалното участва новият аптекар, а във въображаемото – бащата. В съзнанието на Боби присъства само бащата, докато зрителят вижда и двете проекции. Тази, което е в съзнанието на Боби, е решена в тишина, докато в реалността чуваме атмосферата и диалога. Цветелина Цветкова много вярно е взела това звуково решение, с което е помогнала моментът да стане още по-вълнуващ и емоционален.

Онова, което остава най-силно като впечатление от филма „Сбогом, Джони“, е задкадровият глас на главният персонаж Кранки. Той е изключително въздействащ като тембър и присъствие. От особена важност във всеки филм е как звучат гласовете на актьорите – чрез тези гласове ние се идентифицираме или не с персонажа, вълнуваме се с него, или оставаме безразлични. В случая ролята на звукорежисьора е от решаващо значение. Мисля че Цветелина Цветкова постига много добър баланс в актьорското общуване – от гледна точка на звука. Атмосферите са изградени цялостно и носят характеристиките на местата на които се развива действието. Звуковите преходи внасят динамика от преминаването на една сцена в друга.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: От качеството и резултатите в предоставените материали за конкурса, както и от личните ми впечатления за д-р Цветелина Цветкова като изключителен професионалист и мой колега в преподавателската работа, вярвам че тя е достойна за заемане на академичната длъжност „доцент по филмов и телевизионен звук“ в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“.

Гласувам с ДА.

доц. д-р Нина Алтъпармакова